

Roll No.

Total Printed Pages - 4

F-3540**M.A. (Previous) Examination, 2022****SANSKRIT****Paper Fourth****(दर्शनशास्त्रम्)**

Time : Three Hours]

[Maximum Marks:100

सूचना:- सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेनैव समाधेयाः।**इकाई - 1**

1. अधस्तनेषु कमपि द्वयं प्रतिपादनीयम्— 25

- (i) शीतस्पर्शतत्त्व आपः।
- (ii) तत्र प्रत्यक्षज्ञानकरणं प्रत्यक्षम्।
- (iii) सव्यभिचारविरुद्धसत्प्रतिपक्षासिद्धबाधिताः पञ्च हेत्वाभासः।
- (iv) उपमितिकरणमुपमानम्।

P.T.O.

इकाई - 2

2. (अ) निम्नांकितेषु त्रयाणां व्याख्या कार्या- 15

- (i) विपर्ययो मिथ्याज्ञानमतद्रूपप्रतिष्ठम्।
- (ii) ईश्वर-प्रणिधानाद्वा।
- (iii) तपः स्वाध्यायेश्वर प्रणिधानानि क्रियायोगः।
- (iv) शौचसन्तोषतपः स्वाध्यायेश्वर प्रणिधानानि नियमाः।
- (v) तत्र प्रत्ययैकतानता ध्यानम्।

(ब) भारतीय दर्शनानां समान्य परिचयो विलिख्यताम्।

10

अथवा

चार्वाकदर्शनस्य सविस्तरं वर्णनं क्रियताम्।

इकाई - 3

3. (अ) अधोलिखितेषु केऽपि द्वे कारिके व्याख्येये। 15

- (i) दुःखत्रयाऽभिघाताज्जिज्ञासा तदभिघातके हेतौ।
दृष्टे साऽपार्था चेन्नैकान्तात्यन्ततोऽभावात्।।
- (ii) असदकरणादुपादानग्रहणात्, सर्वसम्भवाभावात्।

F- 3540

- शक्तस्य शक्यकरणात्, कारणभावाच्च सत् कार्यम्।।
- (iii) प्रीत्यप्रीति-विषादात्मकाः प्रकाश-प्रवृत्ति-नियमार्थाः।
अन्योऽन्याऽभिभवा-ऽऽश्रय-जनन-मिथुनवृत्तयश्च गुणाः।।
- (iv) जन्म-मरण-करणानां प्रतिनियमादयुगपत्प्रवृत्तेश्च।
पुरुषबहुत्वं सिद्धं, त्रैगुण्यविपर्ययाच्चैव।।
- (ब) अधस्तनेषु कारिकाद्वयं व्याख्येयम्। 10
- (i) प्रतिविषयोऽध्यवसायो दृष्ट, त्रिविधमनुमानमाख्यातम्।
तल्लिङ्ग-लिङ्गि-पूर्वकमाप्तश्रुतिराप्तवचनन्तु।।
- (ii) प्रकृतेर्महांस्ततोऽहङ्कारस्तस्माद्गणश्च षोडशकः।
तस्मादपि षोडशकात्पञ्चभ्यः पञ्च भूतानि।।
- (iii) तत्र जन्ममरण कृतं दुःखं प्राप्नोति चेतनः पुरुषः।
लिङ्गस्याऽऽविनिवृत्तेस्तस्माद् दुःखं स्वभावेन।।
- (iv) 'प्रकृतेः सुकुमारतरं न किञ्चिदस्तीति' मे मतिर्भवति।
या दृष्टाऽस्मीति पुनर्न दर्शनमुपैति पुरुषस्य।।

इकाई - 4

4. (अ) 'वस्तुन्यवस्त्वारोपोऽध्यारोपः।' इति वाक्यांशो व्याख्येयः।

अथवा

- पञ्चीकरणप्रकारमभिधाय स्थूलप्रपञ्चं निरूपयत। 15
- (ब) कमपि द्वयं व्याख्येयम्। 10
- (i) अधिकारी
- (ii) अपवादः
- (iii) सूक्ष्मशरीरोत्पत्तिः
- (iv) आवरणशक्तिः